

Publikationen er udgivet af:
Servicestyrelsen
Skibhusvej 52B, 3.
5000 Odense C
Tlf. 72 42 37 00
www.servicestyrelsen.dk
aeldre@servicestyrelsen.dk

Udgivelsesår: 2008
1. oplag: 2.500 stk.
Layout: KreativGrafisk
Foto: Nils Lund Pedersen
Tryk: HTOdense

ISBN 978-87-92031-19-8

www.kreativgrafisk.dk

Sådan kan du indrette dementes boliger

- og begrænse anvendelsen af magt

FORORD

Mange positive gevinster ved ny indretning af dementes bolig og have

Denne publikation beskriver de resultater, der er opnået gennem anvendelsen af midler fra FOMA-puljen. Puljen blev oprettet af Socialministeriet til forebyggelse af magtanvendelse over for demente gennem ændringer af boligindretningen. I alt er der givet støtte til 22 projekter, hvoraf der er udvalgt fem repræsentative cases, som beskrives nærmere i publikationen. De mange gode erfaringer præsenteres til inspiration for alle, der har interesse i at forebygge og dermed undgå konfliktsituationer i relationen til ældre demente i hverdagen.

Gevinsterne af de mange tiltag er overvældende. Der er kommet mange positive effekter af bemærkelsesværdigt omfang som følge af selv beskudne investeringer. Det er lykkedes at gøre de dementes verden mere tryk. Samtidig er der blevet mere overskud til personalets øvrige omsorgsopgaver, da man ikke længere bruger så mange ressourcer på konflikthåndtering og opsyn.

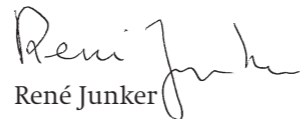
Som en ekstra gevinst er forholdet til de pårørende styrket, idet de er blevet inddraget i projekterne via personalets åbenhed over for gode idéer og input.

De iværksatte projekter rummer mangfoldige indsatser. Der er eksempelvis udført en del renoveringsprojekter rettet mod badeværelser, gangarealer eller haver, således at der er blevet skabt tryggere, sikrere og venligere omgivelser for de demente. Projekterne har dog ikke blot skabt mere tryk for de ældre, men har også dannet grundlag for en bedre og mere harmonisk hverdag for personalet. Dette har mange steder ført til en kraftig reduktion af sygefraværet, hvilket jo kommer alle til gode.

Beskrivelserne er meget praksisnære og konkrete, hvilket forhåbentlig vil fremme muligheden for, at andre også får lyst og inspiration til at igangsætte lignende forbedringer.

Jeg håber, at rigtig mange vil tage ideerne til sig og bruge dem i praksis!

Venlig hilsen

René Junker

Vicedirektør | Servicestyrelsen

Indretning af dementes boliger og anvendelsen af magt

Kort om FOMA-puljen

Det overordnede formål med "Puljen til forebyggelse af magtanvendelse ved ændringer af dementes boligindretning" (forkortet FOMA-puljen) var at yde støtte til projekter, der har sat fokus på at forbedre indretningen af dementes boliger i plejecentre med henblik på at reducere risikoen for situationer, hvor personalet er nødsaget til at anvende magt.

Tidligere forskning og gennemførte udviklingsprojekter havde allerede påpeget et stort potentiale i udviklingen af optimale boligformer – ofte med helt enkle tiltag og ændringer i indretningen.

Målet med FOMA-puljen

Konkrete projekter, konkrete erfaringer

FOMA-puljen har ydet økonomisk støtte til i alt 22 projekter, der alle – via forskellige aktiviteter – har sat fokus på at ændre de fysiske rammer omkring plejen af demente beboere.

Selvom projekterne har arbejdet med forskellige problemstillinger og aktiviteter, kan de dog grupperes:

Indretning

En del projekter har fokuseret på indretning. Møbler og vægudsmykninger er udskiftet for at skabe et mere hjemligt miljø, som de demente husker fra tidligere og derfor føler sig trygge ved. Andre har opsat skillerum og rumafskærmere. Disse har dels skånet de demente for uro fra de øvrige beboere, dels gjort det muligt for personalet at beskæftige de demente i mindre grupper. Nogle har taget højde for de såkaldte ”dørsøgende” demente, der søger mod yderdørene, og har fundet løsninger på, hvordan man afleder deres opmærksomhed fra udgangen.

Genkendelige pejlemærker

Andre projekter har udviklet forskellige måder at gøre stuerne synlige på, således at det er nemmere for de demente at genkende deres egen stue. Dette gøres typisk ved at opsætte navneskilte ud for hver stue og dør eller ophænge billeder, som den enkelte beboer føler sig knyttet til. Dørene er ofte vigtige pejlemærker for de demente, når de skal finde rundt i en bygning. Derfor kan navneskilte eller billeder være med til at styrke både indlæring, hukommelse og ikke mindst orienteringsevne.

Lyse badeværelser

Ud fra den betragtning, at de demente bliver utrygge ved mørke farver, har en gruppe projekter valgt at renovere de dementes badeværelser. Det drejede sig typisk om mørke badeværelser fra 1970'erne, der nu har fået lyse vægge og gulve. De mørke gulvarealer på badeværelserne har tidligere været årsag til konflikter og anvendelse af magt i forbindelse med den daglige hygiejne.

Afskærmet havemiljø

Nogle projekter har etableret et afskærmet haveanlæg, der er frit tilgængeligt for de demente som et alternativ til deres egen stue og de uden-dørs fællesarealer. Mange demente, der tidligere har været vant til egen have eller et liv på landet, sætter stor pris på denne overskuelige mulighed for at være ude.

Projekterne har således givet en bred vifte af konkrete erfaringer med indretningen af boliger og tilhørende fællesarealer for demente.

Positive erfaringer med projekterne

Evalueringen af FOMA-puljen viser, at projekterne har medført en række markante ændringer i plejen af de demente beboere på de plejecentre, der har deltaget. Ændringerne har fået betydning for både de demente beboere og plejepersonalet.

Det har vist sig, at man ved forholdsvis få ressourcer kan gennemføre en række af ideerne –

og at ændringerne i boligen kan foretages, uden at det griber afgørende ind i de dementes dagligdag.

Det har ligeledes vist sig muligt at sætte en positiv udvikling i gang med relativt få ressourcer. Alle de konkrete investeringer i renovering og ombygninger har kostet under 200.000 kroner.

Samtidig har den personalemæssige investering først og fremmest bestået af den tid, som det har ”kostet” at skabe et nyt perspektiv i det daglige arbejde og den daglige pleje af de demente beboere.

Erfaringerne viser imidlertid også, at det er vigtigt, at selv små initiativer tænkes ind i en større, overordnet sammenhæng. Der skal med andre ord arbejdes helhedsorienteret og målrettet med indsatsen. Det kan eksempelvis gøres ved at lade en socialpædagogisk indsats understøtte en ændring i den fysiske indretning af den dementes bolig.

Det handler om at have fokus på de konkrete og praktiske udviklingsbehov i og omkring plejen af den demente - uden at glemme det langsigtede og helhedsorienterede perspektiv.

De opnåede resultater kan kort sammenfattes som:

- **Mindre magtanvendelse og forbedret livskvalitet for de demente beboere**
- **Styrket dialog på flere fronter**
- **Bedre vilkår for plejepersonalet**
- **Fokus på læring og udviklingsmuligheder**
- **Konkretiseret strategi**

RESULTAT:

Mindre magtanvendelse, mere livskvalitet

Fælles for projekterne er, at magtanvendelsen over for den demente gruppe er blevet markant mindre. Flere projektansvarlige fremhæver endda, at de som resultat af projektarbejdet ikke siden har oplevet tilfælde af magtanvendelse på deres respektive plejecentre. Samtidig er det indbyrdes forhold blandt de demente beboere og deres forhold til plejepersonalet blevet bedre.

Løsningen har været små ændringer i den dementes bolig, som har ført til mindre desorientering og færre praktiske problemer i hverdagen. Det er plejepersonalets oplevelse, at de demente har fået en mere harmonisk og tryk hverdag efter de mindre renoveringer og ombygninger.

Man er i projekterne dog også opmærksom på, at det kan være vanskeligt at måle effekten på den enkelte beboers reaktionsmønster. Effekten og behovet for anvendelse af magt afhænger nemlig af flere faktorer som eksempelvis stadiet af den dementes sygdomsforløb, samt hvilken type demens der er tale om. Samlet set er der dog ingen tvivl om, at projektarbejdet har haft en positiv effekt.

RESULTAT:

Styrket dialog på flere fronter

Livskvaliteten er højnet, og relationen mellem beboer og plejepersonale er forbedret, blandt andet fordi personalet kan fokusere på muligheder og positive løsninger frem for den negative magtanvendelse. Det giver samtidig en bedre og mere positiv dialog med de pårørende - og indbyrdes i personalegruppen.

For personalet har projekterne været en positiv anledning til at sætte fokus på en anerkendende, positiv tilgang til brugen af ressourcerne. Det har betydet, at den fokus på problemer og mangeltænkning, der ofte kendetegner både den interne og den eksternt rettede dialog, er blevet til en positiv dialog. Der er ligeledes blevet arbejdet med den fortsatte udvikling af plejen af de demente beboere og med fastholdelsen af den positive udviklingsspiral.

RESULTAT:

Bedre vilkår for personalet

Projekterne og deres aktiviteter har haft en meget gavnlig indflydelse på personalets arbejdsmiljø. En simpel løsning som et afskærmet havemiljø har eksempelvis betydet, at medarbejderne kan have mindre fokus på de ellers dørsøgende demente. Denne løsning og andre lignende initiativer har givet en roligere hverdag og mere overskud hos personalet til den daglige pleje.

Samtidig kan disse løsninger medvirke til en yderligere reduktion i behovet for magtanvendelse, fordi personalet får mere tid og rum til at tage sig af de særligt "krævende" beboere.

Plejepersonalet påpeger, at den positive ændring især har to effekter for personalegruppen: Dels en større grad af faglig tilfredshed i jobbet, dels en glæde ved mere konsekvent at kunne anerkende de dementes ret til selvbestemmelse i den praktiske hverdag, uden at det i øvrigt går ud over omsorgen i plejen.

Det har yderligere ført til, at flere projekter melder om en klar nedgang i sygefraværet hos det plejepersonale, der har fokus på de demente beboere. Enkelte projekter rapporterer sågar om, at personalets sygefravær i projektperioden var mere end halveret.

RESULTAT:

Fokus på læring og udviklingsmuligheder

Mere overskud i hverdagen hos plejepersonalet giver mulighed for at sætte fokus på fremtidig læring og udvikling. Fra projektside ønsker man derfor at fortsætte de udviklingsinitiativer, der er igangsat i forbindelse med projektarbejdet. Dette gøres primært ved at forbedre forholdene for de demente beboere - og dermed også for personalet - samt på længere sigt ved at fokusere mere på læring og udvikling, således at det bliver nemmere at fastholde det kompetente plejepersonale og rekruttere nye medarbejdere i fremtiden.

RESULTAT:

Konkretiseret strategi

Projektarbejdet har ført til en konkretisering af den kommunale strategi på demensområdet. Det har samtidig motiveret medarbejderne til at gennemføre den kommunale strategis prioriteringer.

Generelt

Som det fremgår, har de gennemførte projekter og aktiviteter haft en markant, positiv effekt på plejen af den demente gruppe og på plejepersonalets arbejdsvilkår. Den sidste del har bl.a. betydet, at personalet har fået frigjort ressourcer, der investeres i de mere ressourcekrævende beboere og i langsigtede tiltag.

Forudsætninger for resultaterne

Der har været en positiv effekt af projektaktiviteterne over hele linien. Men hvad er det, der helt konkret har virket? Hvilke faktorer har spillet ind og gjort resultaterne mulige? I projekterne peger man på flere afgørende faktorer:

De fysiske boligændringer

De fleste projekter fremhæver, at de fysiske boligændringer i sig selv bærer en stor del af æren for den opnåede effekt. Man hæfter sig samtidig ved, at det ikke har været nødvendigt at foretage større ændringer i den daglige rutine og opgaveløsning. Flere projektansvarlige mener, at ændringerne af de fysiske rammer har "båret frugten i sig selv".

Et solidt forarbejde

En del projekter oplever, at deres succes ligeledes skyldes, at der er gjort et solidt forarbejde fra medarbejderside. Dette forarbejde har typisk bestået i at undersøge, hvad andre centre med demente har haft af erfaringer på området.

Uddannelse og socialpædagogik

Flere projekter vurderer, at parallelle uddannelsesaktiviteter har bidraget til projekternes succes. Der er tale om uddannelse, hvor socialpædagogiske metoder er blevet en del af den forebyggende indsats, og hvor personalets daglige kommunikation med de demente er blevet kvalificeret.

Opbakning

Enkelte projekter peger på, at det har betydning at få en løbende opbakning fra det lokale bruger-/pårørenderåd.

Sammenhæng

Man vurderer, at andre personale- og ledelsesmæssige tiltag ikke har haft samme betydning som boligændringerne. I de fleste projekter peger man dog på, at "tingene hænger sammen". Ændringerne i de fysiske rammer spiller godt sammen med en overordnet satsning på socialpædagogiske metoder, når det handler om at nedbringe omfanget af magtanvendelse over for den demente gruppe.

De fem cases

Nedenfor gennemgås fem repræsentative eksempler på plejecentre, der har deltaget i projektet. Herved gives en nærmere beskrivelse af eksempler på de enkelte tiltag og erfaringerne med disse via interviews med lederne på de forskellige lokationer.

Plejhjemmet Skipper Klement Centret

ET VÆRDIBASERET UDVIKLINGSARBEJDE

Skipper Klement Centret ligger i Aalborg Kommune og består af 52 boliger fordelt på fire boenheder. Alle boliger er indrettet med entré, der har en rummelig skabsplads, badeværelse og et kombineret opholds- og soverum. Boligerne har desuden egen udgang til en lille terrasse og direkte adgang til fællesarealer. Centret har plads til 13 beboere på et særligt demensafsnit.

Dagligdagen på centret er baseret på et værdigrundlag, hvor der ikke mindst lægges vægt på at skabe de rette rammer for et individuelt beboerliv og en hverdag med en høj grad af egenindflydelse.

Samarbejdet med de pårørende til beboerne er vigtigt for centret. Derfor inddrages gruppen af pårørende så vidt muligt aktivt i alle vigtige beslutninger, der har betydning for den daglige pleje.

Centrets værdigrundlag har ligeledes dannet afsæt og været pejlemærke for det udviklingsarbejde, der er gennemført i forbindelse med FOMA-puljen. Konkret er der arbejdet med at reducere omfanget af problematiske situationer med de demente beboere. Skipper Klement-projektet har især fokuseret på indretningen af plejhjemmets badeværelser og på mulige løsninger i forhold til de dørsøgende beboere.

Ny fokus på de fysiske rammer

I Aalborg Kommune har man gennem de seneste år arbejdet målrettet og systematisk med at indarbejde socialpædagogiske plejemetoder i omsorgen for demensramte beboere på kommunens plejecentre. Det har især handlet om undervisning og vejledning af centrenes medarbejdere og om udarbejdelse af pædagogiske handleplaner.

Udgangspunktet har været de eksisterende fysiske rammer. Til gengæld har personalet fra projektets start været opmærksom på, at netop disse rammer kan være med til at reducere værdien af en målrettet indsats på holdninger og kompetencer.

På Skipper Klement Centret har man især oplevet, at de fysiske rammer har reduceret effekten på tre konkrete områder:

1) For mørke badeværelser

Personalet har oplevet det som et stort problem, når de demente beboere brugte de meget mørke badeværelser, der var etableret tilbage i 1970'erne. De demente beboere var typisk meget nervøse ved at træde ud på det mørke badeværelsesgulv og måtte ofte nødes af personalet for overhovedet at turde træde over dørtrinnet. Problemet med det mørke gulv blev kun værre

på grund af et dårligt lys i badeværelserne. Rummene har derfor virket mørke og meget lidt imødekommende. Mørke gulve kan fremstå som et sort hul for personer, der lider af demens.

2) For lange gange

Et andet problem var demensafsnittets boliger på en lang gang med dårlig belysning og ensfarvede døre. Flere af de demente beboere havde vanskeligt ved at orientere sig og svært ved at finde deres egne boliger, når de eksempelvis vendte tilbage efter et ophold i fællesarealet.

3) Sløring af udgangsdøre

Man havde et ønske om at sløre udgangsdørene fra afsnittene på en hensigtsmæssig og forsvarlig måde, således at man også levede op til brandmyndighedernes krav. Dette gjorde det svært at løse problemet med dørsøgende beboere.

Disse tre problemstillinger fik plejehjemmet til at søge om tilskud fra FOMA-puljen. Midlerne skulle bruges til at reovere badeværelserne i de demente beboeres egne boliger. De skulle ligeledes bruges til at ændre gangarealerne i de dementes boafsnit, og endelig skulle udgangsdøren fra boafsnittet gøres mindre attraktiv for de dørsøgende beboere.

Et grundigt forarbejde

Centret nedsatte en arbejdsgruppe til at gennemføre projektet. Den bestod af repræsentanter fra medarbejdergrupper, der i dagligdagen arbejdede med de demente beboere. Det var altså medarbejdere, der selv oplevede de forskellige små daglige konfrontationer, som blandt andet skyldtes den fysiske indretning af boliger og fællesarealer.

Prioritering og professionel bistand

Første udfordring for gruppen var at prioritere de initiativer, der skulle iværksættes ud fra den overordnede projektbeskrivelse og bevillingen fra FOMA-puljen.

"Vi havde naturligvis mange ideer", husker plejehjemslederen Bente Helbo. "Men vi søgte også professionel hjælp ude fra. Vi kontaktede kommunens demenskonsulent for at få den allernyeste viden på demensområdet ind i projektet. Og vi tog kontakt til en arkitekt, der kunne rådgive os om de mest ideelle løsninger, når vi skulle ændre mere grundlæggende på indretningen af centret og de enkelte boliger", fortæller Bente Helbo.

Fokus på velfungerende løsninger

I arbejdsgruppen var der skarp fokus på, at de valgte løsninger skulle kunne fungere i hverdagen – ikke kun for beboergruppen, men også for

plejepersonalet på centret. Derfor lagde arbejdsgruppen stor vægt på, at kollegerne oplevede et medejerskab i forhold til udviklingsarbejdet og det endelige resultat. Arbejdsgruppens forslag og ideer blev løbende forelagt centrets øvrige medarbejdere. Dette gav nyttige tilbagemeldinger, der indgik i det videre udviklingsarbejde.

Tre prioriterede ændringer

Det stod klart for alle, at man umuligt kunne realisere alle udviklingsønsker – heller ikke selvom Aalborg Kommune supplerede FOMAMidlerne med en ekstra bevilling. Arbejdsgruppen lavede derfor en prioriteringsliste over de opgaver og ideer, der skulle gennemføres.

Listen bød på tre ændringsforslag, der gav mulighed for at arbejde med de problemstillinger i plejen af demente, der ifølge personalet hang sammen med boligernes fysiske indretning:

Alle badeværelser reoveret

De mørke badeværelser var et problem, og de skulle derfor reoveres med nye, lyse fliser på både væg og gulv, installering af ny og bedre belysning samt indkøb af toiletsæder med indbyggede "lyddæmpere", således at sæderne ikke smækker i med en generende høj lyd.

Renovering af gangareal

Det blændende sidelys på en del af gangen skulle dæmpes markant, og der skulle sættes mere lys op i en anden del af gangen, der var lidt mørk.

Der skulle samtidig sættes et personligt ”kendemærke” op ud for hver enkelt beboers bolig, så hver dør fik et individuelt og genkendeligt udseende.

Endelig skulle der fjernes et gangstativ i den ene side af gangen. Dette blev erstattet af en vindueskarm, der gav mulighed for at stille pottedplanter og lignende.

Malet udgangsdør

Udgangsdøren fra boafsnittet for de demente beboere skulle males, således at den kom til at virke mindre ”attraktiv” for de dørsøgende beboere. I praksis skulle døren omdannes til et stort vægmaleri, hvor dørens omrids ikke umiddelbart var tydeligt for de demente beboere.

Bedre rytme i en fredelig hverdag

Resultaterne af ændringerne har været meget tydelige og positive:

”Alt i alt synes jeg, vi har nået rigtig meget, og at vi er lykkedes med at sætte forandringer i gang, der hænger godt sammen, og som gensidigt har understøttet hinanden”, siger Bente Helbo. Hun peger samtidig på, at det også har krævet tid og tålmodighed hos beboere og medarbejdere at gennemføre disse ændringer: *”Specielt renoveringen af badeværelserne var krævende. Men med ekstra støtte fra*

medarbejderne synes jeg, det er gået, uden at beboerne oplevede de store gener”.

”Vi mærker meget effekten i forhold til vores demente beboere”, fremhæver Bente Helbo. ”Især renoveringen af badeværelserne har givet meget. De daglige små konfrontationer især i forbindelse beboernes personlige hygiejne er nu helt forsvundet. Vi har afgjort fået en bedre rytme i en mere fredelig hverdag uden de afbrydelser og brud, som vi tidligere oplevede”, pointerer Bente Helbo. ”Vi oplever stort set ingen eksempler på magtanvendelse længere. Beboerne er ganske enkelt ikke længere nervøse ved at bruge badeværelserne.”

Bevægelse i rigtig retning

Ikke kun de renoverede badeværelser giver en mere rolig hverdag for beboere og personale. Også de renoverede gangarealer har en positiv effekt og gør det nemmere for centret at leve op til målsætningen om beboernes frie færden uden overopsyn. Dette er en målsætning, der tidligere har været svær at leve helt op til, men også her oplever centret, at der sker en bevægelse i den rigtige retning.

Resultatet er en højere grad af respekt om de demente beboeres bevægelsesfrihed.

Begrænset anvendelse af magt

Samlet set vurderer centret, at der er langt mindre brug for, at plejepersonalet i det daglige er nødt til at anvende magt over for de demente beboere. For Bente Helbo hænger dette blandt andet sammen med, at boafsnittet generelt er mindre institutionspræget efter ombygningen.

De mere individuelle indgange til de enkelte boliger og det nye lys samt vinduskarmen med pottedplanter i stedet for gangstativet får gangarealet til at minde mindre om et traditionelt institutionsbyggeri.

Bente Helbo understreger, at det helt konkret kan være svært at dokumentere den reducerede brug af magt. Alle på centret oplever dog, at dette er tilfældet, og at der er en klar sammenhæng mellem projekt og effekt.

Renoveringen har givet et mere roligt miljø, der - i hvert fald indirekte - har en positiv effekt, når det gælder anvendelse af magt.

Positivt for personalet

Det roligere miljø giver ikke kun beboerne en bedre hverdag. Det har også betydning for personalet, når antallet af små daglige konfrontationer med beboerne reduceres så markant. Personalet bruger helt konkret mindre tid på at løse konfliktsituationer. Samtidig er det nemmere for medarbejderne at arbejde med et positivt syn og med flere ressourcer i forhold til alle beboerne. *”Og her er vi så igen tilbage ved vores værdier”,* påpeger Bente Helbo.

Det er personalets generelle oplevelse, at selv små udviklingsprojekter på et meget praktisk plan har betydning for hele organisationen. Ved at justere på relativt små hjul i hverdagen er der skabt bedre mulighed for at leve op til centrets eget værdisæt. Resultatet er øget arbejdsglæde og frigjorte ressourcer i hverdagen, som igen

kan bruges i forhold til beboeren. Den positive udviklingsspiral er sat i gang.

Bente Helbo pointerer samtidig vigtigheden af, at man fra centrets side tog sig tid til at forbedre projektet grundigt. For eksempel koordinerede man de planlagte renoveringer i forhold til aktiviteter på det socialpædagogiske område og havde her især kontakt til kommunens demenskonsulent.

Fokus på de grundlæggende værdier

På Skipper Klement Centret har de inden for de seneste år arbejdet med socialpædagogiske metoder på demensområdet – bl.a. for at minimere anvendelsen af magt. Derfor var det vigtigt for Bente Helbo og det øvrige personale, at projektaktiviteterne understøttede det målrettede arbejde med socialpædagogiske principper.

Centret konsulterede derfor løbende kommunens demenskonsulent, der var med til at sikre et sammenhængende udviklingsforløb. Samtidig gav dialogen mulighed for at sikre, at de planlagte ombygninger tog afsæt i den nyeste forskning på demensområdet i forhold til eksempelvis valg af farver og planen om at gøre de enkelte beboeres indgangsdøre individuelle og genkendelige.

Ved at inddrage demenskonsulenten fik personalet også mulighed for efteruddannelse, der var relevant i forhold til ombygningerne. *”Jeg tror, det er vigtigt at have fokus på, at ændringer af de fysiske rammer ikke kan stå alene. Ikke når vi taler*

reduktion af magtanvendelse i forhold til den demente gruppe. Det er vigtigt, at der her følges op med kompetenceudvikling og holdningsbearbejdning. Og så ikke mindst, at man igen og igen kobler til de værdier, man lægger vægt på i sin pleje af de demente”, konkluderer Bente Helbo.

Fremtidige initiativer

De positive resultater af det gennemførte projekt har givet centret mod på at fortsætte udviklingsarbejdet, og der er emner nok at arbejde med. Oprindeligt blev der ved projektets start formuleret en række mulige udviklingsprojekter. Der måtte dog prioriteres hårdt, fordi ikke alle ønsker kunne opfyldes inden for bevillingens rammer.

Man har nu fra centrets side først og fremmest sat fokus på potentialerne i ”den grønne omsorg”. Centret vil gerne etablere et have- og gårdmiljø, hvor det er muligt for beboere at slappe af under trygge rammer, og hvor de kan tilbydes en målrettet træning og andre former for fysisk udfoldelse.

”Et godt havemiljø kunne være et rigtigt fint supplement til den nuværende pleje for vores beboere. Ikke alene fordi et gårdmiljø vil give mulighed for afslapning og nye aktiviteter, men også fordi vores erfaring siger os, at det at skifte omgivelser og miljø giver nye perspektiver på ens egen formåen og kompetencer. Det at blive udfordret på nye områder giver nye kræfter og åbner op for nye ressourcer. Og det gælder både for beboere og medarbejdere”, slutter Bente Helbo.

Den integrerede Pleje i Rudbjerg Kommune

EN HELHEDSORIENTERET INDSATS

Den integrerede Pleje i den tidligere Rudbjerg Kommune – nu Lollands Kommune – er et mindre plejecenter med et skærmet demensafsnit for seks beboere. Centret er opdelt i to boligafsnit, som indbyrdes er adskilt af et fællesareal med en kombineret opholds- og spisesstue.

Plejecentret er renoveret af flere omgange. Blandt andet er der inden for de senere år bygget en ny fløj til den oprindelige bygning. I tilknytning til plejecentret har kommunen indrettet et aktivitetscenter, kaldet Det gule Palæ, der benyttes af cirka 50 ældre beboere.

I det daglige er der en tæt kontakt mellem plejecenter og aktivitetscenter. Det giver mulighed for at tilbyde beboere en service, der byder på mange muligheder og tilbud.

I forhold til udviklingstiltag kører plejecenter og aktivitetscenter ligeledes et tæt parløb, og der var da også tale om en fælles ansøgning til FOMA-puljen. Samarbejdet er udtryk for en fælles målsætning om, at der skal arbejdes helhedsorienteret med plejen af de demente beboere.

I det gennemførte FOMA-projekt har man især arbejdet med to forskellige problemstillinger: Kan de demente beboeres evne til at orientere sig styrkes med mere genkendelige indgange til den enkeltes bolig? Er det muligt at begrænse dørsøgende beboeres udadsøgende adfærd?

Plejen kræver overskud

I de senere år har man i Den integrerede Pleje i Rudbjerg Kommune fokuseret på sammenhængen mellem medarbejdernes ressourcer og overskud på den ene side og plejen af de demente beboere på den anden.

Centret har blandt andet taget afsæt i en teori om, at større eller mindre konfrontationer mellem personale og beboere typisk sker i de situationer, hvor der er et underskud af ressourcer. Det kan både være i form af tid og kompetence. Med forskellige udviklingsprojekter har centret arbejdet med problemstillingerne.

Den drivende kraft i udviklingsarbejdet har været ældrechef Charlotte Møllerhøj, der bl.a. tog initiativ til den fælles ansøgning til FOMA-puljen. Ideen med ansøgningen var netop centrets forestilling om, at også de fysiske rammer omkring plejen af de demente beboere har afgørende betydning – især hvis både beboere og personale skal opleve hverdagen som værende fyldt med ressourcer og overskud.

"For mig at se hang det godt sammen. Det at have fokus på den fysiske indretning af plejecentret var ikke kun en "teknisk ting", men støttede i virkeligheden op omkring de indsatsområder, som vi i forvejen fokuserede på. Og her ikke mindst vores fokus på medarbejdernes kompetenceudvikling", fortæller Charlotte Møllerhøj.

Efter ansøgningen til FOMA-puljen nedsatte Charlotte Møllerhøj sammen med sin souschef

en arbejdsgruppe, der mere konkret skulle iværksætte og koordinere de aktiviteter, der realistisk kunne gennemføres inden for projektets rammer.

Efter en grundig drøftelse i arbejdsgruppen blev man enige om den rette prioritering af aktiviteterne. Det skulle dels være en række mindre renoveringer af og indkøb til den "gamle" boligfløj for demente beboere, dels en justering af lys og farver i forbindelse med et gangareal i den forholdsvis nyetablerede boligafdeling.

Baggrunden for projektarbejdet

De to valgte indsatsområder afspejlede to forskellige typer af problemsituationer i plejen af demente beboere:

I den ældre boligafdeling oplevede man dagligt beboere, der bevægede sig uden for deres boliger og ikke efterfølgende kunne orientere sig og finde tilbage på egen hånd. Dette førte ofte til, at de desorienterede beboere forvildede sig ind i en forkert bolig, hvilket gang på gang resulterede i forskellige konfliktsituationer, som personalet skulle løse.

Et andet problem var de mere udadsøgende beboere, der konsekvent søgte mod udgangsdøre. I flere tilfælde måtte beboere hjælpes hjem igen efter, at de var taget på længere ture til eksempelvis en tidligere arbejdsplads. Også her kunne situationen ofte føre til en konflikt mellem beboer og plejepersonale.

I den nye boligfløj var problemet nærmest det modsatte. Et arkitektonisk flot ovenlys gav et meget stærkt lysindfald. Det bevirkede, at flere beboere blev blændet af lyset og derfor ikke havde lyst til at bevæge sig ud af egen bolig og ud på gangen. Boligindretningen gjorde beboerne mere passive og gav anledning til mindre uoverensstemmelser mellem personalet og de demente beboere.

For Charlotte Møllerhøj var det tydeligt, at den fysiske indretning var med til at begrænse overskuddet i hverdagen: *"Gennemgående måtte vi bruge meget tid i hverdagen på at løse problemer og konfliktsituationer, der egentlig var helt unødvendige, og som på den ene eller den anden måde kunne føres tilbage til den måde, vi havde indrettet centret på. Derfor var FOMA-puljen også en meget oplagt mulighed for os til at komme videre af det spor, som vi allerede havde lagt med de tidligere udviklingsprojekter",* siger Charlotte Møllerhøj, der havde to konkrete mål med midler fra FOMA-puljen: Større renoveringer og mindre justeringer – som eksempelvis at gøre indretningen af centret mindre institutionspræget ved at skifte dele af den oprindelige møblering ud.

Forskellige indsatsområder

Der blev opsat individuelle "signaler" på de dementes indgangsdøre til deres egne boliger. Signalerne havde en særlig relation og betydning for den enkelte demente.

Herudover blev dørene til boligerne markeret som en almindelig yderdør – med lampe og dørskilte, så beboerne associerede døren med indgangen til en almindelig bolig.

I fællesrummet blev der etableret et lille tekøkken, der først og fremmest kunne benyttes af pårørende i forbindelse med besøg hos demente beboere. Endelig blev der i forbindelse med en mindre gårdhave – i tilknytning til et fællesrum – opsat en skærmende markise, der reelt gjorde det muligt at opholde sig i det sydvendte rum om sommeren.

I den nye boligfløj blev der arbejdet med at ændre lysforholdene ved først og fremmest at sænke et højt loft og ændre farven på væggene. Også i denne fløj var det et mål at gøre det hele mindre institutionspræget gennem indkøb af nye møbler.

Samlet set

Der blev således arbejdet med flere initiativer, hvor fællesnævneren var at skabe mere overskud i hverdagen. Det var især de ting ved den fysiske indretning, der direkte eller indirekte tidligere havde givet anledning til vanskelige konflikt- og problemsituationer mellem beboere og personalet, der blev ændret.

Meget mærkbar effekt

Konklusionen og resultaterne på plejecentrets aktiviteter er meget positive og har medført en mærkbar effekt for både plejecenter og beboere. Charlotte Møllerhøj peger på to hovedresultater, der i bund og grund hænger sammen og understøtter hinanden.

Markant reduktion af magtanvendelse

Magtanvendelse i direkte tilknytning til den daglige pleje er reduceret til næsten ingenting. Der opstår naturligvis stadig problemsituationer mellem beboere og personale, men egentlige konflikter oplever man ikke mere.

Hver beboer har fået individualiseret døren til egen bolig, og lige præcis denne løsning får en stor del af æren: *"Det at skabe genkendelighed omkring de enkelte boliger har haft en god effekt"*, pointerer Charlotte Møllerhøj.

Forbedret arbejdsmiljø

Med projektaktiviteterne og de nævnte resultater er det samtidig lykkedes at forbedre personalets arbejdsmiljø ganske betragteligt. Konkret kommer det eksempelvis til udtryk ved, at sygefraværet er reduceret til en fjerdedel af, hvad det var før gennemførelsen af projektet.

For Charlotte Møllerhøj er der en klar sammenhæng mellem de foranstaltninger, der er gennemført for de demente beboere på den ene side og så denne forbedring af medarbejdernes

psykiske arbejdsmiljø på den anden side. *"De ændringer, vi har foretaget i indretningen af centret, kan måske umiddelbart synes små. I virkeligheden er det dog også de små ting, der har afgørende indflydelse på hverdagen. De kan bidrage til, at en potentiel konflikt-situation tipper over eller løser sig, inden den er blevet et problem"*, vurderer Charlotte Møllerhøj.

Beboeren i centrum

I Den integrerede Pleje i Rudbjerg Kommune har der i flere år været sat fokus på plejen af den demente gruppe. Overskriften for arbejdet har været "beboeren i centrum", og der har været fokus på beboeren som individ med individuelle plejebehov.

Charlotte Møllerhøj oplever, at centret også med FOMA-projektet har fulgt denne linie: *"Flere af de ting, vi har sat i gang via projektarbejdet, har netop haft fokus på at sikre og udbygge respekten for den enkelte beboer. Vi har direkte eller indirekte sat fokus på individuelle ønsker og behov. Mest direkte med de ting, vi har gjort omkring beboernes indgangsdøre. Mere indirekte kommer det til udtryk i vores fokus på at gøre stedet her mindre institutionsagtigt"*.

Øgede kompetencer, øget selvværd

Fra begyndelsen af projektet havde Charlotte Møllerhøj som leder dog også rettet opmærksomheden mod, at det i længden ikke nytter at gennemføre forskellige forbedringer for beboergruppen, hvis personalet ikke også oplever en tilsvarende forbedring.

Det er Charlotte Møllerhøjs klare vurdering, at forbedringer for beboergruppen ikke kan fastholdes og udbygges, hvis det betyder, at personalet presses yderligere og kommer i en stadig mere klemt situation rent ressourcemæssigt. Hun har derfor ligeledes satset på at styrke personalets kompetence på demensområdet parallelt med de gennemførte fysiske ændringer på centret.

Den øgede kompetence har ubetinget styrket personalets sikkerhed og selvværd, og det har igen spillet ind i forhold til den markante nedgang i personalets sygefravær, som centret har oplevet på det sidste, vurderer Charlotte Møllerhøj.

Synlig ledelse

For Charlotte Møllerhøj er der ingen tvivl om, at også ledelsens gøren og laden har spillet en rolle i den positive udvikling på medarbejdersiden: *"Det har været min fornemste opgave at støtte og coache personalet i den udviklingsproces, vi har været igennem i de seneste år. Jeg har her som leder taget afsæt i en anerkendende og positiv tilgang, hvor det ikke nødvendigvis har været mig, der skulle komme med "de rigtige løsninger". Jeg har tværtimod igen og igen pointeret, at medarbejderne havde indflydelse på processen. Det er vigtigt for ejerskabet. Men jeg tror også, at det er den metode, der på lang sigt kan sikre den bedste læring og dermed også en fortsat udvikling af vores service"*, pointerer Charlotte Møllerhøj.

Positiv udviklingsspiral

Charlotte Møllerhøj vurderer, at projektet alt i alt har været med til at skabe et godt afsæt for centrets arbejde med også i fremtiden at udvikle centrets pleje af den demente beboergruppe. Først og fremmest har projektet givet den klare erkendelse af, at ændringer i fysiske vilkår og indretning spiller positivt ind på samspillet mellem personale og beboere i hverdagen. Det gælder især det målrettede arbejde på at reducere anvendelse af magt.

Den positive udviklingsspiral har samtidig gjort centret til en mere attraktiv arbejdsplads præget af udvikling:

"Det har styrket medarbejdernes selvværd og deres mod på at gå ind i fremtidige udviklingsprojekter. Men det har også styrket centrets position i lokalområdet som en spændende arbejdsplads. Jeg tror ikke, at man skal undervurdere betydningen af, at projektet har profileret os som en udviklingsorienteret arbejdsplads. Det kan sagtens gøre det nemmere for os at rekruttere kompetent personale i fremtiden", konkluderer Charlotte Møllerhøj.

Skæring Lokalcenter

ETABLERING AF HAVEANLÆG MED FOKUS PÅ OPLEVELSE OG TRYGHED

Skæring Lokalcenter indviede 28 nye plejeboliger i begyndelsen af år 2000. 18 af disse boliger har direkte adgang til en fælles have, mens de øvrige boliger har mulighed for at komme til haveområdet via en terrasse og trappe.

Haven ligger som et kuperet græsareal med gamle frugttræer. Området skråner ned mod en trafikeret gennemkørselsvej, der i den ene retning fører mod en strand og i den anden retning mod en motortrafikvej.

Haven er med sin placering et unikt tilbud for lokalcentrets beboere. Mange af dem holder af naturen og kan knytte haveoplevelsen sammen med positive oplevelser fra tidligere perioder i deres liv. Haven er med andre ord et positivt element for beboerne og giver dem en rigere, mere facetteret hverdag med blandt andet det helt oplagte tilbud om, at de kan hjælpe med at udføre lettere havearbejde.

Samtidig er haven en ideel mulighed for andre oplevelser og aktiviteter – især de fysiske aktiviteter, der er så vigtige for den demente gruppe af beboere. Det handler om nye, aktiverende oplevelser under trygge rammer.

Udfordring for personalet

Mens haven er et absolut plus for beboerne på centret, så er det samtidig en ekstra opgave og udfordring for personalet. Det drejer sig helt konkret om at følge de demente beboere, der er meget dørsøgende.

I projektet er der blevet arbejdet med at skærme havearealet af, så udendørsområdet kan anvendes som et trygt opholdsted for alle beboere.

Beboernes livshistorier

På Skæring Lokalcenter har personalet i de seneste år arbejdet med socialfaglige handleplaner. Her har man blandt andet ønsket at inddrage beboernes livshistorie.

I dette arbejde har det vist sig, at i næsten alle beboeres liv har naturen og naturoplevelser spillet en vigtig rolle. Det er ligeledes forskellige former for haver, der i enten barndommen eller voksenlivet har haft betydning.

Det var især erfaringerne fra arbejdet med livshistorierne, der førte til ideen om et stort haveområde, der med sit kuperede terræn ville minde om "fri natur", som beboerne kunne have direkte adgang til. Da der samtidig skulle bygges nye plejeboliger, blev ideen realiseret.

Tryghed og ture

Alle centrets beboere har stor glæde af haven, men den betyder især meget for den demente gruppe. Selv orienteringssvage og hukommelsessvækkede beboere sidder trygt i haven, går

ture på eget initiativ og udfører i mindre omfang egentligt havearbejde i samarbejde med plejepersonalet.

"Vi er meget glade for vores have", fortæller områdechef Jonna Majcher. "Den giver os mange fordele og muligheder i hverdagen. Ikke mindst når det gælder plejen af den demente gruppe af vores beboere".

Udfordringer med udadsøgende

De demente beboeres brug af haven har dog også vist, at lokalcentrets beliggenhed er et problem. Det har givet personalet en del udfordringer, når beboere med demens har søgt uden for haven, hvor de er til fare for dem selv – især i forhold til den nærliggende trafik.

Jonna Majcher fremhæver, at de udadsøgende beboere har været et stort problem for personalet. Det har ganske enkelt været svært for personalet i plejeboligerne at sikre disse beboere de nødvendige, trygge rammer.

De situationer, der er opstået, har flere gange krævet eller været tæt på at kræve anvendelse af magt over for de pågældende beboere, når personalet på grund af deres omsorgspligt har ført beboerne tilbage til boligen.

For at løse problemet har centret forsøgt sig med pejleudstyr. Man har dog vurderet, at det er en løsning, der ikke løser det grundlæggende problem, fordi beboere med demens ikke trygt kan færdes ude og dermed få opfyldt deres behov for bevægelse, oplevelse og sansestimulering.

Den rette balance

Den helt store udfordring for centret har været at finde den rette balance mellem stærk omsorg for centrets beboere og en nødvendig, lovgivningsbestemt respekt for deres selvbestemmelse. Det var Jonna Majcher og plejepersonalets oplevelse, at det i praksis var en daglig udfordring at finde denne balance, hvor der blev taget de rette hensyn til alle interesser og værdier.

Brugen af haven var et passende, konkret eksempel på problemstillingen. På den ene side opfordrede personalet beboerne til at bruge haven. På den anden side var de samtidig nødt til at være opmærksomme på beboerne hele tiden.

Selvom centrets erfaringer med haven har været blandede, har de dog også været så positive, at man gerne ville finde en løsning på problemstillingerne. Til det formål søgte Skæring Lokalcen-ter om tildeling af midler fra FOMA-puljen, så haven kunne gøres til et mere trygt sted at være for den demente beboergruppe – uden at det samtidig gav personalet ekstra, unødvendige udfordringer.

Afsæt i grundig planlægning

Nedsættelsen af en arbejdsgruppe var første skridt mod målet om at gøre haven mere tryk. Gruppen bestod af både relevante faggrupper og en repræsentant for gruppen af pårørende.

Arbejdsgruppen besluttede sig for at udarbejde en plan for den fremtidige udvikling af haveanlægget. Derfor tog gruppen kontakt til en havearkitekt, der gav sit bud på en plan for haven, hvori sikringen i forhold til den demente beboergruppe indgik.

”Vi ville skabe mere liv i haven, så den blev mere attraktiv for den demente gruppe. Og vi ville sikre den. Vi valgte samtidig, at det skulle være en rigtig ”brugshave” og ikke en sansehøve. På den måde fik vi et stykke natur, der kunne bruges aktivt af vores beboere. Det ville en prydhøve i traditionel forstand ikke give den samme mulighed for”, fortæller Jonna Majcher.

Nye oplevelser og aktiviteter

For at sikre haven blev der sat et mindre hegn op hele vejen rundt om haven. Samtidig blev der plantet en hæk lige foran hegnet. Hegnet og hækken signalerede en naturlig afgrænsning af haven – præcis som i private haver og større anlæg. I denne sammenhæng var hegnet dog også med til at sikre haven for de udadsøgende demente beboere.

Ved at skabe oplevelser og aktiviteter i haven kunne personalet samtidig aflede beboernes opmærksomhed fra hegn og udgangsdøre. Det er den dobbelte hængesofa, der blev sat op i haven, et eksempel på. Ikke alene gav den mulighed for afslapning, men den gav også en mindre, fysisk

aktivitet og en social kontakt mellem beboerne. Et andet eksempel er den volierye med forskellige typer af fugle, der er bygget af en gruppe frivillige med tilknytning til centret. Det er et initiativ, der både bragte nyt liv og oplevelser til haven.

"For os har balancen mellem liv og rum været noget af det vigtigste ved projektet. Vi har lagt vægt på nye muligheder og udfordrende oplevelser – kombineret med den tryghed, der ligger i et afgrænset og overskueligt rum", understreger Jonna Majcher.

Anvendelig i flere sammenhænge

Både ledelse, medarbejdere og pårønderåd oplever, at den dobbelte målsætning er nået. Det viser havens anvendelighed i flere forskellige sammenhænge.

Ramme om arrangementer

Haven er en velfungerende ramme om eksempelvis fællesarrangementer, hvor områdets pensionister deltager sammen med centrets tre plejeboligheder, eller om mere individuelle arrangementer for og af den enkelte beboer og dennes pårørende.

Kontakt og tryghed

De demente beboere har tydeligvis en oplevelse af, at de er i forbindelse med omverdenen, når de opholder sig i haven. Samtidig oplever de en

høj grad af tryghed, fordi de stadig er tæt på kendte rammer og på plejepersonalet.

Aktiv inddragelse

Med sikringen af haven er der nu bedre mulighed for at inddrage beboerne aktivt i eksempelvis den daglige vedligeholdelse af haven.

Beboere og pårørende

Den sikre have giver en ny mulighed for at skabe fælles aktiviteter for både beboere og pårørende – med haven som en fælles reference og et fælles samtaleemne.

"Den sikrede have har uden tvivl givet nyt liv og nye relationer på centret. De demente beboere har fået nye oplevelser og aktiviteter, og vi har som plejepersonale fået et nyt redskab, der supplerer det socialfaglige arbejde, som vi allerede har satsset på gennem en årrække", fastslår Jonna Majcher.

Effekten i forhold til centrets dagligdag

Sikringen af haven ved centret giver først og fremmest den demente gruppe af beboerne en hverdag, der er blevet rigere på oplevelser – i en tryk og kendt ramme. Samtidig har projektet givet plejepersonalet en dagligdag, hvor de oplever klart mindre stress og færre konfliktsituationer i forhold til den demente gruppe.

Det frigør ressourcer til de mere ressourcekrævende beboere, når de demente nu i højere grad og på eget initiativ kan gå ture i haven. For plejepersonalet handler det samtidig om en praktisk pleje, der tager afsæt i bestemte værdier som eksempelvis en grundlæggende respekt for beboernes selvbestemmelsesret.

Helt konkret giver den sikre have også plejepersonalet mulighed for at bruge haven som et ydre rum og en "udvidelse" af plejeboligerne. Mere plads giver flere handlemuligheder og et udvidet repertoire i hverdagen. Resultatet er blandt andet flere udfordringer og større arbejdsglæde.

Et godt eksempel herpå er, når de demente beboere hjælper med at plukke frugt fra havens frugttræer. Bagefter indgår frugten i madlavningen i plejeboligerne.

Det samlede resultat af den sikrede have – med nye muligheder både aktivitetsmæssigt og socialfagligt – er færre episoder med magtanvendelse eller optræk til magtanvendelse. Samtidig er livskvaliteten øget.

De positive erfaringer fra projektet er bragt videre til kommunens øvrige plejecentre – og i planlægningen af 36 nye plejeboliger i Gl. Egå.

Fortsat udbygning af haven

De aktiviteter, der allerede er gennemført på Skæring Lokalcenter, er kun første fase i den plan, som havearkitekten oprindeligt designede.

Fra centrets side er man fast besluttet på at fortsætte arbejdet med at udbygge haven, som arkitekten oprindeligt skitserede det. I den forbindelse har man ikke mindst fokus på den demente gruppe af centrets beboere.

Træningsbane i kuperet terræn

Når haven skal udbygges yderligere, er det blandt andet ideen at etablere en træningsbane i det kuperede terræn. Det er et initiativ, der ikke mindst vil have værdi for den demente gruppe, vurderer Jonna Majcher: *"Banen vil vi kunne bruge til at lave forskellige former for fysiske aktiviteter. Især for de demente beboere, som det ellers kan være svært at finde meningsfulde aktiviteter til i hverdagen"*.

Udvidet stisystem

Sammen med træningsbanen planlægger centret at udvide stisystemet i haven og etablere et mindre vandløb. Også her er oplevelse og trykthed omdrejningspunktet: *"Vi ønsker os et vandløb i haven. Rindende vand vil både give en oplevelse for øjet og for øret. Og vi kender jo alle vandets beroligende effekt"*, runder Jonna Marcher af.

Plejhjemmet Strandhøj

RO OG TRYGHED OMKRING BEBOERNES FÆLLESRUM

Plejhjemmet Strandhøj i Espergærde er beliggende i smukke omgivelser i Helsingør Kommune. Fra de østvendte panoramavinduer er der en storslået udsigt over Øresund i retning Helsingborg og Hven.

Plejhjemmets boligdel består af to boligtyper: Dels 38 boliger for plejekrævende ældre og handicappede beboere, dels 12 boliger i en skærmet enhed for demente beboere i en selvstændig bygning.

Det skærmede afsnit for den demente gruppe er igen opdelt i to boliggrupper med seks boliger i hver. Boligerne er placeret omkring et fællesrum, oprindeligt også med et fælles køkken med spiseplads. Der er placeret to opholdsniche ved fællesrummet, der giver direkte adgang til afskærmede udearealer.

Plejhjemsleder Gitte Just har ledet projektet sammen med en arbejdsgruppe, der både har stået for planlægning og praktisk gennemførelse af projektet.

Den oprindelige idé

Den oprindelige idé med den skærmede afdeling var at skabe to overskuelige afdelinger i stedet for én stor. Samtidig kunne beboerne mødes i et fælles rum, der var centralt placeret og nemt at komme til for alle. Med køkkenets placering i fællesrummet var der mulighed for at inddrage beboerne i helt konkrete opgaver og gøremål, som de kendte fra tidligere.

I praksis har opdelingen dog vist sig at være mindre hensigtsmæssig. Det er især køkkenets placering i fællesrummet, der giver problemer, og det har vist sig svært at inddrage beboerne i de daglige arbejdsopgaver i køkkenet.

Resultatet er, at køkkenet i dag er blevet til en travl arbejdsdag for personalet – og en forstyrrelse i beboernes hverdag, når de er i fællesrummet.

Kom aldrig til at fungere

I projektet blev der arbejdet med at flytte køkkenet til en anden del af den skærmede enhed, så der kom mere ro på fællesrummet for de demente beboere.

"Grundlæggende kan det være en god idé med et køkken i et fællesrum for demente", understreger Gitte Just. "Hos os var der dog to ting, der gjorde, at det al-

drig rigtig kom til at fungere. Beboerne i den skærmede enhed var for dårligt fungerende til, at de fik noget rimeligt udbytte af at deltage i den daglige madlavning. Køkkenet blev snarere et farligt sted for flere af dem på grund af knive og hjælpemidler i rummet. Samtidig var køkkenet uheldigt placeret med fronten op mod en væg. Det betød i praksis, at personalet kom til at stå med ryggen til beboerne, når de arbejdede i køkkenet. Det gav et signal om afstand og distance, hvor vi ellers i hverdagen lægger vægt på tryghed og nærvær".

Den nødvendige flytning af køkkenet

Konsekvensen af køkkenets forkerte placering var meget tydelig: Flere af beboerne i den skærmede enhed blev meget urolige, og flere gange om dagen måtte personalet fysisk flytte beboere fra selve køkkenområdet – både gennem afledning og overtalelse.

For Gitte Just og det øvrige plejepersonale var det klart, at der skulle gøres noget ved problemet og de daglige frustrationer ved blandt andet at flytte køkkenet til en anden del af den skærmede enhed. På den måde kunne fællesrummet blive mere roligt, og køkkenet kunne blive til en arbejdsplads primært for personalet, men med mulighed for at inddrage enkelte beboere i madlavningen.

Midlerne fra FOMA-puljen gjorde det muligt at flytte køkkenet. Det var et initiativ, der hurtigt gav det ønskede, positive resultat: Alle de berørte medarbejdere er enige om, at det har givet en mere rolig hverdag for beboerne. Det er nu en hverdag med klart færre eksempler på brug af magt over for den demente gruppe.

Et mere trygt fællesrum

Helt konkret blev køkkenet flyttet fra fællesrummet til et andet og mindre lokale, der ligger i tilknytning til boenhedens fællesrum. Det gav samtidig mulighed for at skærme køkkenet af, så det både kunne fungere som rent arbejdssted for personalet og som "madværksted", hvor enhedens beboere kunne inddrages i madlavningen.

Trafikken til og fra køkkenet blev desuden mindre forstyrrende for beboerne. Rummet indgår nu i dagligdagen på lige fod med husets andre serviceenheder og opleves ikke som direkte forstyrrende.

Renovering af fællesrum

Da køkkenet var ude, skulle fællesrummet renoveres. Rummet blev malet i lysere farver, så det virkede mere lyst og imødekommende, og møblerne i fællesrummet blev delvist skiftet ud eller moderniseret:

"Indretningen skulle stadig være genkendelig for vores beboere. Men vi ønskede også en mindre "tung" indretning, så det blev nemmere for både personale og beboere at komme omkring. Især de to nye hvilestole har vi været heldige med. Dem sætter vores beboere stor pris på. Og vi får fuld glæde af dem, fordi fællesrummet i sig selv er blevet mere roligt", fortæller Gitte Just.

Generelt er det plejepersonalets oplevelse, at projektet har gjort det tydeligt, hvor stor sammenhæng der er mellem den fysiske indretning og den daglige pleje af de demente beboere på plejehjemmet.

En mere rolig hverdag

For plejepersonalet har flytningen af køkkenet fra fællesrummet sat en positiv udvikling i gang. Beboerne bliver i mindre grad forstyrret i hverdagen, og det gør dem mere rolige, hvilket har en positiv indvirkning på personalets oplevelse af hverdagen.

En rolig hverdag for personalet er naturligvis ikke en målsætning i sig selv. Det handler i højere grad om, at det giver mulighed for at anvende ressourcerne på en mere konstruktiv måde.

Afledning var ikke optimal

På plejehjemmet har der aldrig i noget stort omfang været anvendt magt over for de demente beboere. I stedet gik en del af personalets tid dog med at aflede de beboere, der var meget udadreagerende, hvilket også var en konsekvens af den megen uro.

Gitte Just fortæller om disse situationer: *"Afledningen var ofte nødvendig, men bestemt ikke optimal for nogen parter. For den binder jo typisk mange af personalets ressourcer. De går så typisk fra de beboere, der måske gør sig mindre bemærket. Men de har jo krav på den samme opmærksomhed og pleje som andre. Med beboere, der reagerer meget udad, kommer man som personale i en situation, hvor der ikke er så mange muligheder for at prioritere. For man går faktisk fra én krisesituation til den næste".*

Mindre overskud i hverdagen

Gitte Just vurderer, at krisesituationerne udgør en markant belastning for personalet, hvilket giver mindre overskud i hverdagen: På kort sigt i forhold til løsningen af de daglige opgaver, og på lidt længere sigt i forhold til udviklingsaktiviteter, hvor der arbejdes med nye ideer til, hvordan kvaliteten i plejen af de demente kan udvikles.

Plejehjemmet har med projektet set en klar sammenhæng: De positive udviklingstiltag for beboerne har en positiv indvirkning på personalets

arbejdsvilkår. Derfor kan noget så konkret som flytningen af køkkenet vise sig at få en mere langsigtet og afledt effekt – ikke bare for beboerne, men også for plejepersonalet:

"Den sammenhæng vil vi bestemt være opmærksomme på, når vi fremover skal sætte gang i forskellige former for udviklingsaktiviteter", pointerer Gitte Just.

Udviklingsarbejdet fortsætter

For plejehjemmet har projektet – udover de konkrete resultater – også sat fokus på nye udviklingsmuligheder. Gitte Just og det øvrige personale har mod på at fortsætte i det valgte udviklingsspør, fordi det også har vist sig muligt at opnå bemærkelsesværdige resultater i den daglige pleje med forholdsvis små initiativer, der ikke kræver så mange ressourcer.

"Den gode effekt af de aktiviteter, vi har igangsat under FOMA-projektet, har bestemt givet mod på at fortsætte. Vi har nogle forskellige renoveringsprojekter, som vi regner med at sætte i gang inden for den nærmeste fremtid. Vi vil for eksempel gerne have malet vores boafsnit for de demente i nogle lysere farver. Det gælder ikke mindst gangarealerne. Og vi skal nok finde ressourcer til det inden for den nærmeste fremtid", konkluderer Gitte Just.

Plejecenter Østervang

FYSISKE ÆNDRINGER SKAL UNDERSTØTTES
MED KOMPETENCEUDVIKLING

Plejecenter Østervang ligger på Frederiksberg. Centret rummer i alt 130 plejeboliger, fordelt på 8 afdelinger.

Plejecenteret blev gennemgribende renoveret i 1997. I dag lever det på alle væsentlige områder op til de krav, man kan stille til et moderne plejecenter. Der har dog været brug for at justere et par områder i forhold til den demente gruppe af beboere på centret.

Det drejer sig om to af de opholdsrum, der primært benyttes af demente beboere. De vender ud mod travle gangarealer, og det har gjort de demente utrygge, når de befandt sig i opholdsrummene. Dette har ført til uro og i enkelte tilfælde også til mindre konflikter med plejepersonalet.

Derfor søgte plejecentret midler fra FOMA-puljen til et projekt, hvor der skulle arbejdes med indretningen. Konkret handlede det om at gøre de dementes hverdag mere overskuelig ved eksempelvis at styrke genkendeligheden og øge plejepersonalets indsigt i, hvad man kan gøre for at mindske behovet for magtanvendelse.

Små ændringer med stor effekt

Projektet blev ledet af demenskoordinator Johnna Baggers, der tydeligt husker hverdagen fra før projektet og de gennemførte ændringer:

"Vi kunne godt have en lidt urolig dagligdag, når de demente var i opholdsrummet. Vi skulle være ekstra opmærksomme og især på, om nogle af de demente fulgte trop med andre, der gik forbi på gangen. Og det, vi har gjort for at ændre tingene, er i virkeligheden ikke så omfattende, men har alligevel haft en stor effekt", fremhæver Johnna Baggers.

Afskærmning

Plejecentret har haft fokus på to opholdsrum for demente. Her er rummene først og fremmest blevet afskærmet fra gangarealerne med en lille skærm. Den dækker dog ikke for mere, end at de demente stadig fornemmer, at de er en del af hverdagen. De oplever og betragter tingene fra en mere tryk og rolig position.

Bedre belysning

Belysningen i opholdsrummene er samtidig blevet ændret, således at rummene i dag opleves mere lyse og imødekommende. Der er siden fulgt op på initiativet med en ændret og bedre farvesammensætning i rummene. Alt i alt er helhedsindtrykket blevet lysere og mere venligt.

Mere rolig hverdag for demente

Centrets klare konklusion er, at de ændrede fysiske rammer omkring fællesarealet giver de demente beboere en meget mere rolig hverdag. Det er især den dobbelte oplevelse, der virker: På den ene side kan de demente sidde lidt tilbagetrukket på et afskærmet og trygt område, og på den anden side føler de stadig, at de er en del af hverdagen – med den travlhed, der er i dagligdagen.

"Vores demente beboere er klart blevet mere rolige, når de er ude i fællesarealet. Vi oplever ikke længere, at de demente prøver at følge de øvrige beboere eller det personale, der går forbi", konkluderer Johnna Baggers. "Vi har fået et roligt og trygt miljø omkring vores fællesareal. Et miljø, hvor de demente helt tydeligt har fået et fast opholdssted, når de er ude fra deres egne stuer".

Færre konflikter

Der er også en anden positiv effekt af ændringerne i indretningen: De konflikter, der typisk opstod i og omkring fællesarealet, er nu helt væk.

"Det er selvfølgelig en udvikling, vi var og er meget glade for. Både for de demente beboeres skyld, for de øvrige beboere på centret og for plejepersonalet", fremhæver Johnna Baggers. De forventede, langsigtede ef-

fekter af ombygningen viste sig faktisk allerede på kort sigt.

For plejepersonalet betyder den mere rolige hverdag også et bedre individuelt arbejdsmiljø. Der er blevet mere tid i hverdagen. Den tid bruges nu målrettet på de øvrige grupper af beboere på centret.

Nye fysiske rammer gør det ikke alene

Johnna Baggers understreger, at nye fysiske rammer spiller en vigtig rolle. Hvis målet er at forebygge brugen af magt over for de demente beboere, skal der dog samtidig suppleres med en udvikling af medarbejdernes kompetencer.

"Der er ingen simple mekanismer her. Tingene løser sig ikke af sig selv, bare fordi man ændrer de fysiske rammer. Man skal også have fokus på de andre ting", pointerer Johnna Baggers.

Den gode ressourcecirkel

For Johnna Baggers er der mange fortrinlige elementer i den gode ressourcecirkel, som FOMA-projektet har sat i gang på centret:

Mere tid i hverdagen

Plejepersonalet har mere tid i hverdagen og et større overskud i forhold til den daglige opgaveløsning. Det gælder både i forhold til demente

beboere og beboergruppen som helhed. Der er nu ekstra ressourcer til rådighed, der tidligere blev anvendt på at løse konfliktsituationer med den demente gruppe.

Langsigtet gevinst

Projektet har også givet en mere langsigtet gevinst. Det større overskud giver tid og rum til refleksion over hverdagen. Det er igen et vigtigt grundlag for læring og videndeling i hverdagen, der indgår i udviklingen af plejepersonalets kompetencer.

God udvikling igangsæt

"Der er sat en god udvikling i gang. Og det kan faktisk være svært at afgøre, hvad der egentlig sætter hvad i gang. Det er måske heller ikke så vigtigt", lyder konklusionen fra Johnna Baggers. "Det vigtige er synergieffekten. Altså når én aktivitet fører en afledt positiv effekt på andre områder med sig. Det har givet os en god tro på, at vi kan komme langt. Også selvom de første skridt kan synes som meget små skridt".